

Mowa dziecka ze spektrum autyzmu i z zespołem Aspergera

Foto. 1

Opracowała:

mgr Ilona Gąsiorek

logopeda,
neurologopeda,
pedagog

Charakterystyka mowy dzieci ze spektrum autyzmu¹

Dzieci autystyczne nie opanowują zdolności mówienia i porozumiewania się tak samo, jak dzieci o neurotypowej budowie mózgu. Część dzieci będących w spektrum opanowuje umiejętność mowy na dość wysokim poziomie z wczesnym rozwojem mowy, inni mówią w charakterystyczny dla siebie sposób, a pozostali nie nabywają umiejętności mowy w ogóle.

Zaburzenia mowy i komunikacji u dzieci z autyzmem wynikają ze **słabo rozwiniętych umiejętności społecznych**. Autystycy często nie do końca rozumieją, do czego jest im potrzebna komunikacja. Dzieci z autyzmem **nie potrafią także naśladować drugiej osoby oraz mają ograniczoną wyobraźnię**, co również wpływa na problemy z mową i komunikacją.

Foto 2.

Trudności z mową osób ze spektrum mogą wynikać z deficytów ilościowych oraz jakościowych. Komplikacje mogą wystąpić także w pragmatycznym użyciu języka.

¹ Na podstawie artykułu: <https://www.genetyczne.pl/autyzm/autyzm-a-mowa-dziecka/>

Wśród deficytów ilościowych mowy dzieci z autyzmem wyróżnia się:

- Brak mowy
- Brak gestykulacji lub jedynie bardzo podstawowa gestykulacja
- Opóźnienia w mowie
- Mowę opierającą się tylko na zasadzie bodziec-reakcja

Deficyty ilościowe mowy mogą występować już u najmłodszych dzieci z autyzmem. Niemowlęta mogą **nie reagować na głos mamy oraz nie wyrażać emocji za pomocą głosu**. Starsze dzieci mogą **nie reagować na polecenia rodziców**, przez co często są uważane za niegrzeczne. Mówiąc do dzieci z autyzmem, można odczuć, jakby nas bagatelizowały i nie były zainteresowane rozmową z nami. Dzieci autystyczne mogą mieć także **trudności z nazywaniem przedmiotów oraz proszeniem** np. o jedzenie czy o zabawkę.

W mowie dzieci z autyzmem występować mogą deficyty jakościowe.

Należy do nich:

- **Echolalia**, czyli powtarzanie usłyszanych słów lub zdań. Może wydarzyć się to od razu po zasłyszaniu danego słowa lub dopiero po jakimś czasie (**echolalie odroczone**).
- **Problemy z używaniem zaimków** — częste posługiwanie się drugą lub trzecią formą zaimka.
- **Dosłowne rozumienie metafor, przenośni oraz sarkazmów**,
- **Tworzenie neologizmów**,
- **Wygłaszanie niewłaściwych uwag**,
- **Nieuwzględnianie kontekstu sytuacyjnego w wypowiedzi**,
- **Problemy z opanowaniem właściwych struktur gramatycznych, odmiany czasowników i rzeczowników**,
- **Trudności w tworzeniu dłuższych wypowiedzi**.

Dzieci z autyzmem często miewają także problemy z pragmatycznym użyciem języka. Przekłada się to na funkcjonowanie autystyków w społeczeństwie.

Do deficytów w pragmatycznym użyciu języka zalicza się:

- **Trudności w odczytywaniu intencji innych osób**,
- **Odbieranie wszystkich wypowiedzi w sposób dosłowny**,
- **Nierozumienie emocji innych osób**,
- **Komplikacje w reagowaniu adekwatnym do sytuacji**,
- **Brak umiejętności naprzemiennego wysławiania się**,
- **Nieużywanie akcentu oraz intonacji podczas wypowiedzi**,
- **Trudności w używaniu symbolicznego charakteru przedmiotów**,
- **Brak umiejętności komunikowania swoich potrzeb**.

Deficyty w pragmatycznym używaniu języka powodują, że komunikacja dzieci ze spektrum często powoduje nieporozumienia i przez to nie jest ona zbyt skuteczna. Brak zrozumienia często powoduje u dzieci autystycznych zaburzenia zachowania np. agresję².

Foto 3.

² Na podstawie artykułu: <https://www.genetyczne.pl/autyzm/autyzm-a-mowa-dziecka/>

Profil rozwoju mowy w zespole Aspergera³

W ujęciu M. Korendo oraz J.Cieszyńskiej u dzieci z zespołem Aspergera obserwujemy dwa profile rozwoju mowy:

- 1) Profil z wczesnym rozwojem mowy,
- 2) Profil ze specyficznym opóźnieniem rozwoju systemu językowego.

1. Zespół Aspergera z wczesnym rozwojem mowy – charakterystyczne cechy występujące u dzieci w wieku 2-4 lat:

- Gwałtowny rozwój specyficznego słownictwa, użycie języka dorosłych, powtarzanie całych zwrotów z filmów, reklam (ukryte echolalie),
- Wymuszanie użycia przez dorosłych tych samych zwrotów, zdań w zabawie lub podczas oglądania obrazków w książce (ukryte echolalie),
- Fiksacje na alfabecie, na cyfrach,
- Globalne rozpoznawanie wyrazów,
- Niechęć do nawiązania kontaktu wzrokowego,
- Zabawa tematyczna tylko, gdy odgrywane role nie są postaciami ludzi,
- Dorosły potrzebny jako obserwator zabawy dziecka,
- Przedmiotowe traktowanie dorosłego,
- Schematyczne, powtarzające się zabawy, układanie przedmiotów w rzędek,
- Niechęć do zabawy z rodzeństwem, zachowania agresywne,
- Fiksacja na pojazdach, mapach, rozkładach jazdy, zwierzętach, roślinach, zegarkach,
- Wybiórczość pokarmowa,
- Niewspółmierna do poziomu funkcji intelektualnych nieumiejętność prowadzenia rozmowy,
- Częste zapatrzenia i zasłuchania,
- Smutny wyraz twarzy,
- Śmiech sytuacyjny,
- Trudności w odczytaniu wyrazu twarzy i mowy ciała,
- Brak respektowania reguł społecznych.

³ J.Cieszyńska, *Wczesna diagnoza i terapia dzieci autystycznych*, Kraków 2011, wyd. Yoda, J. Cieszyńska - Rożek, *Metoda Krakowska wobec zaburzeń rozwoju dzieci*, Kraków 2013, wyd. Yoda,

2. Zespół Aspergera z opóźnionym rozwojem mowy – charakterystyczne cechy u dzieci w wieku 2-4 lat:

- Nie obserwowano regresu w rozwoju mowy, brak łączenia wyrazów w 3 roku życia, wypowiadanie trudnych artykulacyjnie słów, przy braku nazywania członków rodziny,
- Częste powtarzanie jednego słowa lub zwrotu, echolalie,
- Fiksacje na cyfrach (pokazywanie w książeczkach cyfr, a nie obrazków),
- Brak zabawy tematycznej, nieustanna chęć do zabawy w barsztkowanie,
- Przedmiotowe traktowanie dorosłego
- Schematyczne, powtarzające się zabawy, układanie przedmiotów w rzędek,
- Niechęć do słuchania czytania bajek i wierszyków.
- Brak zabawy z rodzeństwem, zachowania agresywne wobec rodzeństwa,
- Smutny wyraz twarzy,
- Śmiech sytuacyjny,
- Trudności w odczytaniu wyrazu twarzy i mowy ciała,
- Brak respektowania reguł społecznych,
- Wybiórczość pokarmowa,
- Problemy z samoobsługą.

Foto 4.

Od kiedy terapia?

Zdaniem J. Cieszyńskiej już przy zaobserwowaniu pierwszych symptomów wskazujących na jakiegokolwiek zaburzenia rozwoju należałoby rozpocząć proces terapeutyczny. Postawienie diagnozy może zająć sporo czasu, a ponieważ terapia jest stymulacją rozwojową przynosi pożądane efekty również dzieciom zdrowym. Doświadczenia logopedów Metody Krakowskiej dowodzą, że stymulacja rozpoczęta przed 1 r.ż. pozwala osiągnąć pełny sukces terapeutyczny.

Foto 5.

Wczesne symptomy, wskazujące na konieczność podjęcia terapii:

- Brak uśmiechu na widok matki (do końca 3 miesiąca życia),
- Brak reakcji wyciągania rąk do bliskich osób (do końca 6 miesiąca życia),
- Brak zainteresowania nową zabawką (do końca 6 m.ż),
- Brak gaworzenia (do końca 9 m.ż),
- Brak gestu wskazywania palcem (do 10 m.ż)
- Brak reakcji na imię (do 10 m.ż)
- Brak pierwszych słów (do 12 m.ż)
-

Wczesne zauważenie nieprawidłowości rozwojowych umożliwia podjęcie intensywnej terapii logopedycznej, a co za tym idzie wyrównanie problemów rozwojowych. (J.Cieszyńska)

Symptomy, ujawniające się po pierwszym roku życia, potwierdzające diagnozę ze spektrum autyzmu

- Kiwanie się,
- Brak uśmiechu na widok bliskich osób,
- Brak wspólnego pola uwagi,
- Brak rozwoju mowy,
- Oglądanie własnych dłoni,
- Skrobanie przedmiotów,
- Długie fazy płaczu i krzyku,
- Brak naśladowania ruchu,
- Brak prób naśladowania mowy,
- Schematyczne, powtarzające się zabawy konstrukcyjne,
- Niski poziom sprawności manualnej w stosunku do rozwoju motoryki,
- Zachowania agresywne i autoagresywne,
- Hipnotyczne przypatrywanie się reklamom telewizyjnym,
- Uwaga ekstensywna (szerokie pasmo reakcji na bodźce przy braku zainteresowania nimi),
- Wybiórczość pokarmowa,
- Problemy z żuciem pokarmów,
- Brak zabawy lub zabawa pozostająca na wcześniejszym etapie rozwojowym,
- Przerzucanie kartek książki bez oglądania obrazków.

Bibliografia:

- J.Cieszyńska, *Wczesna diagnoza i terapia dzieci autystycznych*, Kraków 2011, wyd. Yoda,
- J. Cieszyńska - Rożek, *Metoda Krakowska wobec zaburzeń rozwoju dzieci*, Kraków 2013, wyd. Yoda,
- *Logopedia*, Pytania i odpowiedzi, Tom 2, red. T. Gałkowskiego, G. Jastrzebowskiej,

Strona internetowa:

<https://www.genetyczne.pl/autyzm/autyzm-a-mowa-dziecka/>

(korzystano w dniu 27.01.2024r, godz.18.30)

Fotografie:

Fotografia 1. <https://www.sosrodzice.pl/etapy-rozwoju-mowy-dziecka/>

Fotografia 2. <https://psychoterapia.plus/etapy-rozwoju-mowy-dziecka/>

Fotografia 3. <https://1000dni.pl/dziecko-1-3-lata/poradz-sobie-z-histeria-i-napadami-agresji-u>

Fotografia 4. https://www.mjakmama24.pl/edukacja/problemy_uczni/opozniony-rozwoj-mowy-aa-ks2H-ep7e-co8V.html

Fotografia 5. <https://mamotoja.pl/przedszkolak/wychowanie/szczesciarz-jak-wychowac-szczesliwe-dziecko-6582-r1/>